

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Nicolai Lancicii E Societate Iesv Opvscvlorvm Spiritvalivm
Tomvs ...**

Łęczycki, Mikołaj

Antverpiae, 1650

De industriis aliis ad iuuandas animas conducentibus. Cap. XV.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-78821](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-78821)

CAPVT DECIMVMQVINTVM.

De industriis aliis ad iuandas animas con-
ducentibus.

494. **Q**uod si queras? Quis præterea seruandus
est in conuersatione cum hominibus mo-
dus, vt à Missionibus fructus referatur vberri-
mus.

495. **R**espondeo. Notandum esse id, quod scripsit
noster P. Balthasar Aluarez in epistola ad quen-
dam Religiosum Ordinem. S. Augustini: Ideo qui
profitemur seruire Christo, exiguum aut nullum ex la-
boribus nostris fructum percipimus, quia nec mundo,
nec nobis ipsis mortui sumus.

Deinde modum conuersandi tum in Missio-
nibus, tum in aliis occasionibus optimum fore,
& S. Ecclesie vtilissimum, nobisque magnos
meritorum cumulos allaturum, si conuerse-
mur iuxta exempla & monita relicta, tum ab
aliis Sanctis, tum à S. P. N. Ignatio, & à S. Fran-
cisco Xauiero, quæ omnia ex hitoris hic tran-
scribam, præter alia supra allata.

496. Sanè S. Basiliius præf. in sua Asceticâ sic mo-
net suos: Age Christi miles, non quæris vt sobolem in
terris relinquas, sed vt in celum sursum educas: vt ani-
mabus videat præsis, & spiritualiter liberos gignas.
Imitare Sponsum caelestem; insurgentes aduersum te
credo inuisibiles hostes, in fugam dato bellum cum po-
testatibus illis ac principatibus gerito, studetq; vt eos ex
animio primum expellas tuo, neque omnino illis quic-
quam sit apud te loci, tum ex illorum etiam qui ad te
confluunt, teq; ducent sibi ac propugnatores adscis-
cant, quos tu scilicet doctrinâ tuâ incolumes serues. De-
le consilia aduersus Christi fidem, defectionem molien-
tia, ac nequam cogitationem pietatis verbo depugna,
secundum præceptum Apostoli (2. Cor. 2. a.) ita enim
ille: Consilia destruentes & omnem altitudinem extol-
lentem se aduersus scientiam Dei. Inprimis autem po-
tissima tibi in manu Dei spes posita sit, ea enim erus-
modi est, vt simul ac modo apparuerit, exterritos con-
fissim hostes vertat in fugam: vbi verò ille etiam prob-
um ac bonum reddi te per pericula, suasq; copias cum
aduersariorum copiis committere decreuerit, hic tu ita
te compara, vt nulli, quamuis magno, labori, succum-
bas: neque terrore periculi villo animum tuum de statu
finas dimoueri, alacer in alias atque alias terrarum ac
maris oras demigra.

Inprimis de S. Patre nostro sic scribit Maffei-
us l. 3. c. 11. Mira, inquit, fuit solertia in solicitandis
mortibus, & à diaboli seruitute ad Christi Domini
obsequium traducendis, ac quibus artibus demon ad a-
nimarum perniciem virtut, eadem ipse (quod liceret,
ac fas esset) ad hominum salutem ac beneficium trans-
ferbat. Voluntates ac naturas eorum quibuscum age-
ret, festine odorari, ambitiosè splendida, auaris vtilia,
voluptuosè iucunda proponere, & suo quod aiunt, ha-
mo vel esca quemque piscari. Iam in congressu maxime

Principum, id obseruabat inprimis, vt sermonis initia
illu daret, extrema reseruari sibi, cauebatq; ne de re-
bus etiam diuinis, ineptè vel ad satietatem ac fastidium
ageret. Tristem verò & horridam sapientiam (vique
postquam in lucem hominum prodit) semper vitauit:
cumq; virtutis nomen ipsum intelligeret, etiamsi mode-
stè tractetur, tamen satis odiosum esse, per se nihil in
habitu suo vel in genere vita, rarum aut notabile con-
spici voluit, ac semper sese quibus rebus honestè ac reli-
giosè potuit, ad communem consuetudinem accommoda-
uit: neque commisit, vt quod ipse non faceret, id in aliis
reprehendere putaretur: prorsus vt eius mores primâ
fronte vel eminus intuenti, vnus aliquis è populo vide-
retur esse: verum quo propius illum inspiceret, quò diu-
tius ac familiaris videret, eo magis præstantiam vir-
tutesq; viri, tanquam odorem ex affrictu sentires &c.
Atque vt bonus agricola, non tantum rectas ac fructuo-
sas arbores, sed etiam deprauatas, neque ita fertiles col-
lit, easq; adminiculis erigit, vel circumcidendo castigat,
vel sub alienâ latentibus vmbra celum aperit, vel tel-
luris vitio laborantibus mutat locum, sic ille rerum
difficultate nequaquam exterritus, dispiciebat inpri-
mis, quod ingenium, quâ ratione tractandum esset, iis-
demq; moribus sepe pro varietate natura, non diuersas
modò, sed & contrarias inter se medicinas attribuere
consueuerat. Sanè prudenter. Nam, vt docet S.
Bonaventura Prudens, vt rerum varietas exigit, ita
se accommodat temporibus (& personarum necessita-
tibus) non se in aliquibus mutat, sed potius aptans, si-
cut manus quæ eadem est cum in palmum extenditur,
& cum in pugillum constringitur.

Hoc est, quod de se Paulus Apostolus scribit
1. Cor. 9. 22. Omnibus omnia factus sum, vt omnes
facerem saluos. Et hoc modo excusat Platonem
sanctum magistrum suum S. Theodorus Studita
in orat. funebri quòd se accommodaret mor-
tibus eorum, quibuscum agebat: Neque quic-
quam in hac re, inquit, ipsius institutum accuset, sed
utilitatem inde proficiendam consideret. Et quamam,
inquunt, hac est: Peccantium hominum penitentia, &
vita renuntiantium multitudo. Non vno itaque
modo agendum est cum omnibus. Aliter, inquit
S. Ambrosius in c. 4. Coloss. cum parentibus mun-
di, aliter cum mediocribus, & aliter cum humilibus
agendum est. Aliter iterum cum mansuetis, aliter cum
iracundis, quibus cedere oportet. Quam materiam
fussillimè prosequitur S. Gregorius Papa tertia
parte cura pastoralis, in triginta sex præclaris
admonitionibus datis pro variis hominum sta-
tibus & conditionibus ac ætatibus. Ideò & P.
Iacobus Laynez vnus è primis S. P. N. Ignatij
lociis, vt scribit in eius Vita Ribadeneyra lib. 3.
c. 16. Ad omnium ingenia faciliè aptare sermonemq;
temperare prudenter nouit. Cum pietate deditis, de re-
bus sacris, cum eruditis, docta colloquia miscere: cum
militè de re militari, cum fabris, de re fabrilis agere: vt
mox tandem de Deo sermo subiiceretur. Sic S. Isido-
rus Pelusiota l. 3. ep. 346. scripsit Lampetio Epi-
scopo: Quandoquidem inexpugnabilis atque contra-
dictione maior ea oratio est, cui aduersarij assentun-
tur,

prol spes
discipl.

497.

zur; idcirco ad quamque nationem ex iis qua apud eam moribus recepta sunt differendum est. Quod etiam ille sensorum Christi dispensator Paulus faciebat: apud Iudeos quidem de Scripturis disputans; apud Athenienses autem ab ara. Proinde enim ac si nihil de lege audisset, ab ara monendi materiam arripiebat: non quod aram plus auctoritatis quam Scripturas habere iudicaret, sed ut eos, qui nullam illi fidem arrogabant, ab ipso sumeret dogmatibus subigeret. Talis erat agendi cum hominibus modus S. Anselmi, de quo Eolmerus in eius vita l. i. sic scribit: Solito more cunctis se incundum & amabilem exhibebat, moresque singulorum in quantum sine peccato poterat, in se suscipiebat. Nam iuxta Apostolum (1. Cor. 9. 21.) his qui sine lege erant, tanquam sine lege esset, cum sine Dei lege non esset, sed in lege Christi esset, se coaptabat, ut lucrificaret eos, qui non modo sine lege, ut putabatur, sancti Benedicte, sed & eos, qui seculari vite dediti in multis vivebant sine lege Christi. Unde corda omnium miro modo in amorem eius vertebantur, & ad eum audiendum famelicam aviditate rapiebantur. Dicta etiam sua, sic vnicuique hominum ordini conformabat, ut auditores sui nihil moribus suis concordius dici potuisse fateerentur ille monachis, ille Clericis, ille Laicis, ad cuiusque propositum sua verba dispensabat. Similia scribuntur de S. Bernardo Abbate in eius vita l. 3. c. 2.

498.

Porrò Ribaden haec monita S. Patris, eius exemplo magis tradita, confirmat l. 5. eius vitae c. 11. Quia talis esse cupit vtilis, imprimis aiebat sibi vacare debere, & ardere ipsum charitate, si alios velit incedere superare inanem metum, ambitionem tanquam pestem fugere, voluptatis illecebras, omniaque carnis blandimenta aspernari, & quicquid vitiosum est, a se repellere, ut omnibus turbidorum motuum radicibus evulsis, divinus saevus, & in se aptius accipiat, & in alios vtilius effundat. Cum omnia vitia declinanda esse, tum ea cuiusque potissimum ad qua proclivior cuiusque natura sit: ab iis enim maximas impendere ruinas, nisi diligenter quisque sibi caueat. Illud praecipue quibus corporis constitutio biliosa esset ac feruentior, magnopere cavendum censebat, si cum aliis iracundis item hominibus, & natura biliosis versarentur: facile enim discordia nasci. Proinde qui talis est, ante se comparet, ac sapissime meditetur, qua ratione huic periculo resistat. Neque tamen in praesentia vehementer, natura refrananda eiusmodi pronisione animi vitandum censebat, solum sed in reliquis etiam vitiis debellandis.

Factis liberaliorem esse oportere quam verbis: ut quod in diem crastinam promiseris, id si fieri potest, hodierno praestes.

Concionatoribus, & iis qui de loco superiore populum docent, scribendum diligenter, & multò ante meditando, quid dicerent: nil temere afferendum: à novis dubiisque rebus abstinendum: & modestè hominum vitia castiganda potius, quam plausibilia, & quae aures delectant, persequenda.

Si quis quid petat, quod tuae personae indecorum iudices, ab indignatione temperandum, & id curandum, ut id quod postuletur neget, & amicum tamen eum, qu-

postulat, benevoluntiam dimittas.

Si quis otiosus ad illum veniret, qui cum tempore inutiliter terendum esset, ubi semel illum, atque iterum admisisset, si congressum ille suum requirit, quoties ventitabat, toties ipse aut de morte, aut de extremo iudicio, aut de sempiterno supplicio impiis parato, sermonem instituebat, sic enim aiebat fieri, ut ille vel molestus esse desineret, vel certe si perseveraret, eiusmodi sermonibus aliquid in pietate proficeret.

Dicebat praeterea, in rebus gerendis, illud imprimis tenendum, ut te rebus, non res tibi submittas; hoc est, ut rei gerende, non tua commoditatis rationem dicas, negotiorumque utilitati diligenter servias & tempori.

Et quamvis ipse singularis prudentia fuerit, sentiebat tamen, in divinis rebus, qui nimis prudentes esse volunt, haud saepe magna prestare. Nunquam enim se ad ea qua pulcherrima sunt admovebit is qui eorum difficultates & anticipes eventus scrupulose cogitat, aut anxie nimis reformidat. Unde & Sapiens Prou. 23. Prudentia tua, inquit, pone modum. Neque enim decet sine modo eam virtutem esse, qua relinquatur virtutum modus, & mensura est. Haec S. Ignatius.

Videamus nunc, quae dederit monita Salmeroni & Paschasio, cum à Paulo III. Nuntiorum nomine, àmplà cum potestate in Hiberniam mitterentur anno 1542. Sic ea recenset Orlandinus l. 3. hist. n. 48. Monebat primum, inquit, sapientissimus Pater, cum omnibus quidem univere, sed cum inferioribus aequalibusque, praecipue habitam dignitatem cuiusque, ratione, oportere eos in loquendo moderatos & parcos, in audiendo autem faciles & patientes, ut tam diu ei, quem admitterent, patulas praebent aures, dum ille sensus omnes animi sui sibi expressisse videretur, ac tum demum breve responsum facile, subicerent, unde omnis instandi praecideretur occasio. Ad hominum verò benevolentiam divini obsequij gratia colligendam, imitarentur Apostolum, qui omnibus fiebat omnia, ut omnes Christo lucrificaret. Nulla enim re aequè ac morum studiorumque similitudine, benevolentiam conciliari. Itaque observatis cuiusque moribus, ad eos se quantum ius fasque, permitteret, accommodarent: adeo, ut si quempiam animadvertenti acrem & irritatum, etiam ipsi lenitudinem inter agendum morosam excuterent, contraque tarditatem gravitatemque, tantisper induerent, si is cum quo agerent, circumspiceret, & in loquendo tardior appareret. Postea monet, quomodo biliosi se armare debeant, tractaturi cum biliosis, quod supra retulimus.

Deinde pergit: In vocandis hominibus ad virtutem, suis ipsum armis petendum Satanam docebat, isdemque vitandum artibus ad salutem, quibus ille abutitur ad perniciem. Quod S. quoque Basilij praecceptum fuit, in Reg. breu. interrog. 240. Quippe Satanam iusti viri animae petere aggressum, non continuo aperis consuevisse fraudibus & insidiis, sed tactis, & quasi quibusdam cuniculis oppugnare: ac primò quidem nihil rectis eius actionibus adversari, nihil contradicere, quin potius calidam omnia dissimulatione probare; multa etiam que spectem praesferant honesti, astute suggerere, atque

atque ita sensim in eius familiaritatem sese insinuare, dum ad extremum simplicem hominem, & veteratioria fraudis ignarum, laqueis suis irretiat, implicatumque tenet. Idem ergo in allucendis ad salutem animis faciendum. Laudanda prudenter initio, qua sunt in hominibus recta, virtus parumper intus, ac leniter in eorum gratiam irrependum. Quam conciliatam, tum deum admouendam morbis animi medicinam, ut cum ingressu eorum quodammodo fuerint, exitus nostri sint. Ad curandos autem eos qui perturbatiore tristioreque animo essent, hilaritatem vultus suscipiendam, & verborum comitatem, quam possent maximam, ut noxio affectu, in contrariam partem impulsio ad aequitatem sese animus reuocaret. Quod ad rem nummariam pertinet, neque illam ipsorum manu contingi; ne eam quidem, quam multa nomine, pro dispensationibus impetrasset, sed pecuniam omnem, quacumque, ratione collectam, per alios potius pauperibus diuidentem atque tractandam. Omitto alia monita iisdem data, siue quia iam supra alio loco relata sunt, siue, quia aliunde perspecta, praesertim ex Regulis Missionum nostrarum.

Porro Layni & Salmeroni dum ab eodem Pontifice ad Concilium Tridentinum anno 1545, mitterentur, haec praescripsit S. Pater, fusius narrata ab Orlandino l. 5. num. 23. & seq. quae ad quatuor Missiones cum fructu obeundas accommodari possunt.

Tria omnino, ut vniuersè loquar, in obeundo munere isto spectare vos volo: Primam in ipso Concilio maximam Dei gloriam, communèq; Ecclesia bonum, deinde extra Concilium antiquum vestrum tuendi animas institutum: quod quidem potissimum nobis in hac perfectione vestra propositum est. Denique domi, & inter vos priuatam animi vestri curam studiumq; ne vos ipsos negligatis ac deseratis, sed assiduè vos culturà ac diligentia quotidie magis reddatis idoneos, ad sustentandas impositas partes. Et in Concilio quidem decet vos in loquendo tardiores esse, consideratos quidem certè, ac benevolos in decernendis, praesertim quae aguntur, quaeq; agenda sunt, rebus: in audiendo verò attentos atque sedulos, & ad perspicendam eorum, qui dicunt mentem studium nutumq; sagaces, quod faciliorem arripiatis ansam, siue respondendi cum vsu fuerit, siue silentio conueniendi. In disputationibus quae inciderint in vtraque partem, momenta erunt afferenda rationum, ne vestro additi iudicio videamini, perpetuò id studendo pro viribus, ne quis vnquam ex oratione vestra, minus aequus placatusq; discedat. Rerum quas afferetis, neminem è vris auctorem appellabitis, praesertim de primario nobilitatib; nisi diu multumq; rebus agitur atque perperis, aequi omnibus, obnoxij nemini. Si res quae in controversiam venerint, eiusmodi erunt, ut vocem vestram eliciant, dicetis sanè animo perquam sedato ac modesto sententiam vestram, eamq; hoc aut consimili claudetis exitu: Saluo meliore iudicio. Denique illud persuasissimum vobis esse debet, quod ad doctrinas pertinet, siue humano studio partas, siue haustas inditaeq; diuinitus, plurimum ad ea valere tractanda, si de us sensim sedando & quiescendo, non cursim & veluti ex Lancij Opusc. Tom. 2.

inere differatur: ac proinde aequum fuerit, disputandi rationem, non otio commodoq; vestro, sed eius quocumque aegeris commodo & conditione metiri, ut quod Diuina voluntas duxerit ed feratur. Iam verò extra Concilium, nullum manus bene merendi de proximis praetermitteris. Quin aucupande occasiones erunt, modò audiendi & condonandi peccata, modò habende orationis ad populum, interdum etiam excitandi homines ad caelestia per salutaris contemplationis otium, nunquam imbuende Christi lege puerilis aetatis, deniq; conuiscendi & fouendi nosocomiorum agrotos: ut vis diuini spiritus in omne Concilij corpus & descendat affluentiùs, quò fuerit tot humilitatis & caritatis officijs euocata feruentius. In concionibus nullum locum attingerit, vbi cum Protestantibus non conueniat Orthodoxùs, sed ad mutandos mores, & ad persuadendam Catholicae Ecclesiae obedientiam, omnis vestra spectabit oratio. Hoc S. Pater meritò praescripsit, quia conciones erant Catholicis solis habendae. Sed cum Missiones ad puros haereticos instituuntur, praestat vnam partem concionis impendere in refutandis haereticis, sine acrimonia tamen verborum, & contemptu haereticorum, quo alienarentur ab audiendâ salutari doctrinâ. Deinde S. Pater pergit sic:

Crebra mentio, extremis praesertim concionibus, sacrisq; Scholis, erit ingerenda Concilij, pro quo Deo populum supplicare iubebitis &c. Sua verò peccata confessis, statuetis penitentiae loco preces aliquas pro secundo euentu Concilij. In explicandis item spiritualibus Exercitijs, ut etiam in omni colloquutione priuatâ, ut in publico vos putetis habere sermonem, & quicquid priuatim dixeritis, praedicandum super lecta. Et in exhibendis iis, quas dixi meditationibus, id vniuersè tenendum erit, ne cuiquam ad commentandum alia proponatis argumenta, praeter ea, quae primâ hebdomadâ proponuntur, nisi forte per paucos, & iis, qui de vita genere, per electionis locos deliberare velint. Quos tamen ipsos non permitteris vllis se votorum sponsonibus obligare, nec arctioribus inter initia cubiculis includeris. Quin etiam Exercitij Leges, atque praeccepta cuique erunt mitiganda pro tempore: idq; tum maxime, cum vni omnia meditationum argumenta praescribenda videbuntur. In erudiendâ pueritiâ, docendi ratio ad aetatis imbecillitatem accommodanda erit, instillandis sensim Christiana legis elementis, & pro auditorum genere captusq; enucleandis. Quam legis explanationem claudet item per breuis cohortatio, ad placandum precibus Sancta Synodo Deum. Publica valetudinaria quarto quoque die frequentabitur alternatim, horis scilicet non importunis agrotis, quorum & peccata ritè soluetis, & dolorem consolando lenietis, non orationis modo praesidio, verum allato aliquo pro facultate munusculo. Eisdemq; ut inchoati Concilij, in suis sint memores preces, ad monitionibus, admonebitis. In omni hominum congressu colloquiorq; captandum erit tempus cohortandi homines ad penitentiam, & sacrosancta mysteria capienda, praeposito ante oculos, non modò cuiusque priuati bono, verum etiam Christiani Orbis vniuersi tenente Concilio. Denique ut quaestionibus finiendis vtilis est sermo

Cc consi-

consideratus & parcus, ita excitandis ad pietatem animis prolixus, apta, benevolentia affectusq; plena commendatur oratio. Restat tertium, quod in munere isto pro dignitate gerendo spectare vos conuenit, quod quidem in vobis ipsis tuendis conseruandisq; positum dicebamus. Quoniam enim vos non ignorare necesse est, quae professionis sunt vestrae, tamen hoc imprimis meminisse aequum est, vt summa sit inter vos animorum conspiratio, mutua consiliorum omnium sententiarumq; Societas: neque suo quisque iudicio prudentiaq; fidat. Et quoniam propediem Claudius Lais, quem Cardinalis Augustinus Procuratorem suum ad hoc Concilium mittit vna etiam vobiscum coniugetur, horam aliquam dicabit de nocturnis, tum cuiusque diei actibus inter vos conferendis; tum quae postmodum videbuntur agenda, priuataq; vestras, siue per vocale suffragium, siue quapiam ratione deliberationes habebitis. Deinde quod maiore vos humilitate, & mutuam inter vos comitate contineatis; rogabit quisq; singulis noctibus alternatim reliquos socios duos, vt ipsum corrigant, & vbi visum fuerit liberam oratione castigent: nec castigantibus causam facti reddet, nisi postulatus & inius. Matutinis temporibus, quemadmodum per diem gerere vos oportet vna deliberabitur, rationemq; vite vestrae, quotidie semel atque iterum, a vobis ipsis repositis. Haec S. Pater. Vide Orland. l. 3. n. 30.

501.
l. 2. Reu.
cap. 14.

Quoad modum concionandi & colloquendi cum aliis, Christus Dominus haec praescripsit amicis suis per S. Brigittam: Tribus generibus hominum amici mei succurrere possunt. Primum damnatis, Secundum peccatoribus, scilicet cadentibus in peccata & resurgentibus: Tertium, bonis stantibus. Sed potes quarere, quomodo quis potest succurrere damnatis: cum indigni sint gratia, & impossibile est eis redire ad gratiam: Ad quod ego volo respondere tibi per exemplum. Sicut enim, si in profundissimum aliquod praecipitium essent infinita fossa, per quas qui in profundum caderet, necesse esset, vt descenderet: si aliquis autem obstrueret aliquam illarum fossarum, non tam profunde propter obstructionem descenderet, sicut alter, si nulla fossa esset obstructa, sic etiam in damnatis est. Quamuis enim ex iniustitia mea, & malitia eorum indurata, praesentio tempore, & praesentio damnandi sunt, leuius tamen supplicium ferret eis, si per aliquem a malis aliquibus refranarentur, & incitarentur ad aliquod bonum. Ecce quam misericors sum etiam in damnatos, quibus etsi misericordia diceret parcere, iustitia tamen, & eorum malitia contradicit.

Secundum, possunt succurrere cadentibus & resurgentibus, si docent eos quomodo resurgant, praecautos contra casum faciunt, instruunt quomodo proficiant, & cupiditatibus suis resistant.

Tertium, possunt proficere iustis & perfectis. Nunquid & ipsi cadunt: vtrique sed ad maiorem eorum gloriam, & diaboli confusionem. Sicut enim miles in bello leuiter percussus, amplius ex percussione excitatur, & ad bellum fortius exaccitatur, sic electi mei ex temptatione diabolica aduersitatis, amplius excitantur ad spiritualem laborem, & humilitatem, & ed feruentius proficunt ad coronam gloriae acquirendam. Ergo verba mea ab ami-

cis meis non occultentur, quia adiuua gratia mea, amplius ad deuotionem meam possunt excitari.

CAPVT DECIMUMSEXTVM.

De ratione formandae Concionis. Instructio scripta a Roberto, Bellarmino Societatis Iesu, postea S. R. E. Cardinale.

Primum, Finis Christiani Concionatoris esse debet, docere fideliter, quae populum oporteat, vel deceat scire ex diuina doctrina: & simul mouere ad virtutes consequendas, & vicia fugienda. Quare necesse est, vt qui vtiliter concionari desiderat, primum omnium sibi praefigat scopum, quo dirigat totam concionem suam, & singulas eius partes. Vt exempli gratia, dicere debet apud se: Euangelium hodiernum hortatur ad Penitentiam. Volo igitur Deo iuuante operam dare, vt in animis auditorum ingenerem desiderium vere penitentiae, ac propterea colligam rationes, testimonia exempla, & alia quae ad hunc finem obtinendum iuuabunt. Pari ratione examinare deberet singulas partes suae concionis, & videre, an ad finem propositum faciant. Hinc enim multi non modo inutiliter, sed etiam cum periculo animarum suarum concionantur, qui nullam sibi finem proponunt, nisi consumendi vnam horam dicendo, aut certe arguti sententias & varietate rerum ac verborum detinendi auditores. Isti enim vt finem verum non habent propositum, ita etiam non assequuntur, licet multum fatigentur & sudent.

Secundum, ad docendum, qui est vnus ex finibus concionatoris, non satis est de singulis Euangelij vocibus aliquid dicere, vel ex singulis conceptus, vt vocant, quosdam elicere vt quidam faciunt, qui non verbum Dei, sed verba predicant: sed necesse est, verum, germanum, & literalem sensum eruere, & inde dogmata fidei confirmare, vel praeccepta viuendi tradere, ac breuiter id docere, quod Spiritus S. per ea verba doceri voluit: id enim verum est populum pacifere, & intruere verbo Dei.

Tertium, ad mouendum ad studium virtutum, qui est alter finis concionatoris, non satis est irasci in peccatores & vociferari, inanes enim clamores terrent aliquando simplices, sed videntur a sapientioribus, & certe in neutris solidum fructum operantur. Itaque oportet veris rationibus, quae ducuntur, a testimoniis Diuini, a causis & effectibus rerum, de quibus agitur, ab exemplis, & appositis similitudinibus, conuincere primum mentes auditorum, vt facili cogantur ita esse viuendam, vt concionator dicit: ac tum demum verborum copia & efficaciam sententiarum, & variis exclamationibus impellendi sunt, vt velint ferre id, quod velle se debere cognouerunt.

Vnde autem argumenta & exempla peti possint, paulo post explicabitur.

Quartum, tria sunt necessaria ad fines praedictos consequendos: zelus Dei, siue feruoris, ac spiritus vehementia sapientia, & eloquentia. Quae tria significata sunt linguis igneis, quae super Apostolos apparuerunt, cum a